

1562 г. Але магнаты дамагліся, каб быў уключаны пункт аб пэласнасці Вялікага княства Літоўскага, яго самабытнасці і значнай часткі самастойнасці. Захоўваліся і асобныя соймы.

Польскія ж магнаты былі прыхільнікамі поўнага ўключэння (інкарпарацыі) Вялікага княства Літоўскага ў склад Польшчы. Іх праграму падтрымлівала польская шляхта.

Перагаворы аб уніі вяліся на Варшаўскім сойме 1563--1564 г., але абодва бакі да поўнай дамоўленасці не прыйшлі. Кароль польскі і вялікі князь літоўскі і рускі Жыгімонт Аўгуст таксама дамагўся рэальнай уніі абедзвюх дзяржаў, а не толькі персанальнай, як таго хацелі беларуска-літоўскі бок. Новыя перагаворы працягваліся на сойме Вялікага княства Літоўскага ў Бельску-Падляшскім у чэрвені 1564 г., а потым на польскім сойме ў Парчаве ў ліпені 1564 г. Беларуска-літоўскія магнаты згаджаліся толькі на персанальную унію (адзін кароль, ён жа вялікі князь) і на ваенна-палітычны саюз. Потым гэтае пытанне разглядалася на сойме ў Берасці ў 1566 г. і на польскім сойме ў Любліне. За гэты час шляхта Беларуска-Літоўскай дзяржавы дабілася значнага пашырэння сваіх правоў: быў прыняты другі Статут Вялікага княства Літоўскага ў 1566 г. Потым зноў пытанне аб уніі разглядалася на палівым сойме 1567 г. у Лебедзеве (г.зн. у вайсковым лагеры), а потым на Гродзенскім сойме 1568 г. Важныя абставіны падчас Лівонскай вайны прымусілі дэпутатаў ад царявых соймаў Вялікага княства Літоўскага сабрацца на агульны сойм у Любліне ў студзені 1569 г. Аднак па-ранейшаму існавалі розныя практычныя аб'яўлення абедзвюх дзяржаў з большай ці меншай ступенню федэратыўнага злучэння.

Бяспалая М.А.,
канд. гіст. навук,
дацэнт

УПЛЫЎ САЦЫЯЛЬНА-ПАЛІТЫЧНЫХ АБСТАВІН НА КУЛЬТУРНА-АСВЕТНІЦКАЕ ЖЫЦЦЕ ВЁСКИ ў ДРУГОЙ ПАЛОВЕ 20-Х ГАДОЎ

За перыяд 1921--25 гг. беларуская вёска перажыла шмат пераўтварэнняў, вырашыла мноства задач як сацыяльна-эканамічнага, так і палітыка-асветніцкага плана. Стан апошніх у значнай ступені залежыў ад эканамічнага становішча вёскі. У сярэдзіне 20-х гадоў у вёсцы адбыліся некаторыя станоўчыя змены. Менавіта перш за ўсё трэба адзначыць актыўнае развіццё разнастайных відаў кааператыву. Справа гэта для беларускага сялянства была не новая, кааператывны рух існаваў яшчэ да першай сусветнай вайны. Але ў другой палове 20-х гадоў ён зноў актывізаваўся пасля таго, як

адбылося больш-менш ужо аднаўленне гаспадаркі. Адначасова працягвалі паглыбляць асветніцкую працу сярод аднавяскоўцаў і сяляне-культурнікі.

Некаторыя захаваны ў бок паліяпшэння стану асветніцкіх устаноў і іх працы на вёсцы рабілі і кіруючыя органы, праўда, на жаль, больш дырэктывамі, чым адчувальнай матэрыяльнай ці метадычнай дапамогай. І ў другой палове 20-х гадоў большасць культурна-асветніцкіх устаноў хварэла ўжо вядомай хваробай: з 307 хат-чыгальняў у 1928 г. толькі 45 працэнтаў мелі свае памяшканні, але і многія з іх былі недастаткова прыстасаваны. Як і раней, у сваёй большасці хатнікі былі не падрыхтаваны да работы, а ішлі на гэтыя пасадкі таму, што больш не было куды ісці. Кіраўніцтва спрабавала выправіць становішча, ствараючы курсы перападрыхтоўкі хатнікаў, якія за 1926--28 гг. выпусцілі 360 чалавек, але ўсе яны былі накіраваны на іншую работу.

Узначаны перыяд з гэтых прычын культурна-і палітыка-асветніцкай працы не магла быць вельмі эфектыўнай, але, з другога боку, яна была разнастайнай. Найбольш папулярнымі былі сельскагаспадарчыя гурткі, на іх пасяджэннях вывучаліся пытанні культурнага земляробства, садаводства, жывёлагадоўлі. Праграма прадугледжвала тэарэтычныя і практычныя заняткі, якія праводзілі спецыялісты.

Адносна актыўна вялася прапаганда кааператываўнага руху, але спецыяльных метадык гэтай прапаганды не было.

Масавая работа сельскіх асветніцкіх устаноў, як і раней, заключалася ў правядзенні сялянскіх сходаў, арганізацыі вечарын і чыткі газет уголас, выдачы сялянам давсдак, напісанні заяў, зборы грошай для розных таварыстваў.

Вынікі культурна-асветніцкай работы былі падведзены і абмеркаваны на з'ездзе хатнікаў у сакавіку 1927 г. На ім прысутнічала 280 дэлегатаў, з іх 106 работнікаў палітрасветустаноў. Сярод іншых абмяркоўвалася пытанне аб становішчы і задачах палітрасветустаноў у вёсцы.

Разгарнулася гарачая дыскусія, якая паказала асноўную супярэчнасць: з аднаго боку, усе згодны з мэтамі і задачамі палітрасветустаноў як асноўных правяднікоў партыйнага ўздзеяння на сялянства, а з другога -- усе сцвярджалі, што пры існуючым матэрыяльным і кадравым стане, пры бюракратычным кіраўніцтве з боку цэнтральных органаў выканаць задачы вельмі складана.

Тым не менш на канец 1928 г. правялася некаторая стабілізацыя сістэмы культрасветустаноў, паступова пачало паліяпшацца іх матэрыяльнае становішча, прымаліся меры па рапэнню кадравых праблем. У асноўным ужо былі выпрацаваны формы і метады асветніцкай працы ў вёсцы. Магчыма, хатачытальня патупова стала б цэнтрам культурнага жыцця вёскі, калі б не былі прыняты рашучыя меры па калектывізацыі. Яны прывялі да нечаканых і негатыўных змен у становішчы вёскі і стапе культурна-асветніцкай работы.